

CUVÂNT ÎNAINTE

După cum se știe, prestigiul internațional al unei culturi nu depinde numai de calitatea absolută a creațiilor sale, ci și de modul în care a izbutit aceasta să se facă cunoscută, poziționându-se avantajos pe eșichierul cultural al lumii. Or, în această privință, succesul atârnă, în mare măsură, de eficiența acțiunii acelor trudituri modești, dar devotați, care, și-au asumat misiunea de a populariza în străinătate valorile naționale reprezentative. Printre aceștia se numără și profesorul bucovinean Claudiu Isopescu, neobosit propagandist al literaturii, istoriei și civilizației românești în Italia, cărturar care, cel puțin sub acest raport, poate fi considerat un veritabil model.

Pentru o justă evaluare a rolului său cultural, trebuie observat faptul că, în mod poate paradoxal, Isopescu nu a încercat să producă opere literare originale, nici nu a fost, în sensul propriu, critic literar sau istoric, deși, evident, literatura și istoria l-au interesat în măsura în care serveau obiectivelor sale de propagandă culturală și nici măcar nu a impresionat prin erudiție, nivelul cunoștințelor sale părănd (e o impresie poate subiectivă, dar pe care mi-o asum) a nu îl depăși cu mult pe acela al unui bun profesor de școală secundară. În epoca de strălucire culturală care a fost interbelicul românesc, el ne apare, mai degrabă, drept o prezență de plan secund și, ca atare, nu are de ce să ne surprindă faptul că, până astăzi, prea puțini cercetători s-au arătat dispuși să consacre timp și efort studierii biografiei și operei sale.

Însă dacă exegeții l-au ocolit, nu înseamnă că meritele lui Isopescu au fost neînsemnate. Dimpotrivă. În clipa de față, când se află din nou la ordinea zilei problema găsirii căilor celor mai eficiente prin care creațiile românești valoroase să străpungă zidul de indiferență care le mai înconjoară încă, exemplul militantului cultural care a fost Claudiu Isopescu s-ar cădea să se afle permanent în fața ochilor activiștilor noștri din domeniu. De câți Isopești ar avea nevoie astăzi Institutul Cultural Român pentru a-și duce la bun sfârșit proiectul național cu care a fost investit? Și oare câți dintre ambasadorii culturali actuali ar putea reitera, cu deplină sinceritate, angajamentul-profesiune de credință al profesorului bucovinean: „Cât voi trăi, voi lucra pentru cunoașterea literaturii române aici (în Italia n.n.)” ?

Autoarea lucrării de față a intuit corect potențialul de actualitate al aparent puțin ofertantului subiect pe care și l-a ales. Dincolo de faptul că reprezintă o datorie de pietate față de memoria unui cărturar patriot care și-a

pus viața în slujba promovării culturii române peste hotare, reamintirea dăruirii sale necondiționate, duse până la ruina sănătății și acceptarea de bunăvoie a condiției de exilat, poate îmbrăca astăzi o valoare paradigmatică.

Modul în care Isopescu însuși a înțeles să își construiască viața și cariera, punându-le în serviciul unei unice cauze, pe care a slujit-o ca profesor, orator, traducător, animator cultural și publicist, i-a sugerat autoarei prezentului volum și planul lucrării pe care o propune astăzi cititorilor săi. Aceasta debutează cu o secțiune dedicată biografiei, urmată de o serie de capitole consacrate fiecăruia dintre domeniile în care s-a ilustrat harnicul cărturar.

Refuzul de a reveni în țară la schimbarea regimului politic din România a făcut să se aștearnă o tăcere de peste o jumătate de veac asupra vieții și operei lui Claudiu Isopescu, împiedicând studiarea, de-a lungul întregii perioade comuniste, a scrierilor sale, publicate, de altfel, aproape integral în Italia și, ca atare, greu accesibile cercetătorilor noștri. Un impediment suplimentar l-a constituit faptul că o bună parte dintre articolele sale au apărut în presa de orientare fascistă, ale cărei pagini se aflau preponderent la dispoziția acelor autori care, precum Isopescu sau, la un alt nivel academic, Alexandru Marcu, cultivau ideea universalității Romei „caput mundi” și militau pentru o cât mai strânsă cooperare culturală dintre cele două popoare neolatine.

Din aceste motive, în momentul în care doamna Nicoleta Silvia Ioana și-a ales drept obiect de cercetare științifică viața și opera lui Claudiu Isopescu, totul era încă de făcut, începând chiar cu identificarea studiilor și articolelor pe care acesta le-a răspândit cu generozitate „à tout vent” în nenumărate și adesea greu identificabile astăzi reviste și ziare centrale sau locale din presa italiană. După ce a scotocit metodic prin arhivele și bibliotecile din Peninsula, cu o perseverență afină celei a profesorului însuși, autoarea a izbutit să identifice peste două sute douăzeci de scrieri ale lui Isopescu, dintre care cel puțin șaiszeci, de o întindere considerabilă, sunt expuneri consacrate unor aspecte privitoare la istoria, limba, literatura și arta românească, precum și interferențelor italo-române, începând încă din epoca Renașterii și până în imediata actualitate.

Alte vreo sută șaiszeci de texte sunt articole din presa cotidiană, consacrate, într-o primă etapă, mai ales informării publicului italian cu privire la România și la patrimoniul ei cultural, pentru ca mai târziu autorul să abordeze și chestiuni referitoare la alte culturi: franceză, spaniolă, americană, canadiană. Considerând, pe bună dreptate, că aceste articole prezintă doar un interes minor, întrucât nu conțin contribuții originale, autoarea le-a tratat mai sumar, concentrându-și atenția asupra studiilor apărute în reviste de specialitate, pe care le-a clasificat pe criterii tematice și cărora le-a prezentat pe larg conținutul.

Poate excesiv de detaliată, această secțiune a lucrării este afectată, firește, de o anumită redundanță, dar una nu neapărat imputabilă autoarei, cât mai ales obiceiului lui Isopescu însuși de a relua, cu prilejuri diferite, informații și argumente pe care le mai prezentase anterior în alte contexte. Faptul în sine, departe de a fi lipsit de semnificație, are valoare caracterizantă,

Întrucât ne vorbește despre metoda de lucru a profesorului, care, deprins cu repetarea anuală a materiei predate la cursuri, a procedat aiudoma și în redactarea studiilor sale, conferindu-le acestora, nu o dată, aspectul unor simple variațiuni pe aceleași câteva teme care l-au preocupat de-a lungul întregii sale vieți: latinitatea limbii și a poporului român, valoarea folclorului și a literaturii naționale, originalitatea artei românești.

Vocația de dascăl pare să fi fost, de altfel, punctul forte al personalității lui Claudiu Isopescu, iar autoarea volumului de față reușește să ne ofere o imagine convingătoare a acesteia, apelând, între altele, și la evocările foștilor studenți italieni ai profesorului. La Universitatea „La Sapienza” din Roma, unde a predat timp de aproape trei decenii, Isopescu a strâns în jurul său un număr semnificativ de tineri, câștigați, prin charisma și talentul său pedagogic, pentru studiul limbii și literaturii române. Cu ajutorul acestora a întreprins o neobișnuit de amplă acțiune de traducere în italiană a unor opere de referință semnate de Caragiale, Eminescu, Slavici, Rebreanu, Agârbiceanu, Camil și Cezar Petrescu, Sadoveanu, Victor Eftimiu etc. De valoare uneori inegală, aceste tălmăciri au oferit totuși publicului italian o privire panoramică asupra literaturii române, performanță care, din păcate, fie și numai în plan cantitativ, nu a mai putut fi reeditată până în momentul actual. Reconstituirea acestei vaste întreprinderi culturale datorate inițiativei unui singur om constituie unul dintre meritele deloc negliabile ale lucrării doamnei Nicoleta Silvia Ioana. Demnă de menționat este și parcurgerea atentă a bogatei corespondențe a profesorului, din care aceasta a extras multe informații ce i-au servit la înlăturarea unor pete albe din viața și cariera lui Isopescu.

Cu deosebire vrednic de laudă este amplul efort de documentare al autoarei, desfășurat deopotrivă în România și Italia în ciuda multelor obstacole pe care i le ridicau dificultățile de acces la sursele primare.

Ambițioasă și tenace, doamna Nicoleta Silvia Ioana a izbutit să depășească însă cu bine toate piedicile obiective și subiective cu care s-a confruntat, oferindu-ne în final o lucrare substanțială, rod al unei munci susținute și temeinice, pe care o recomandăm cu căldură tuturor cititorilor interesați astăzi de una dintre personalitățile meritorii, dar încă prea puțin cunoscute, ale interbelicului românesc.

Prof. dr. Mihai Dinu
Universitatea din București